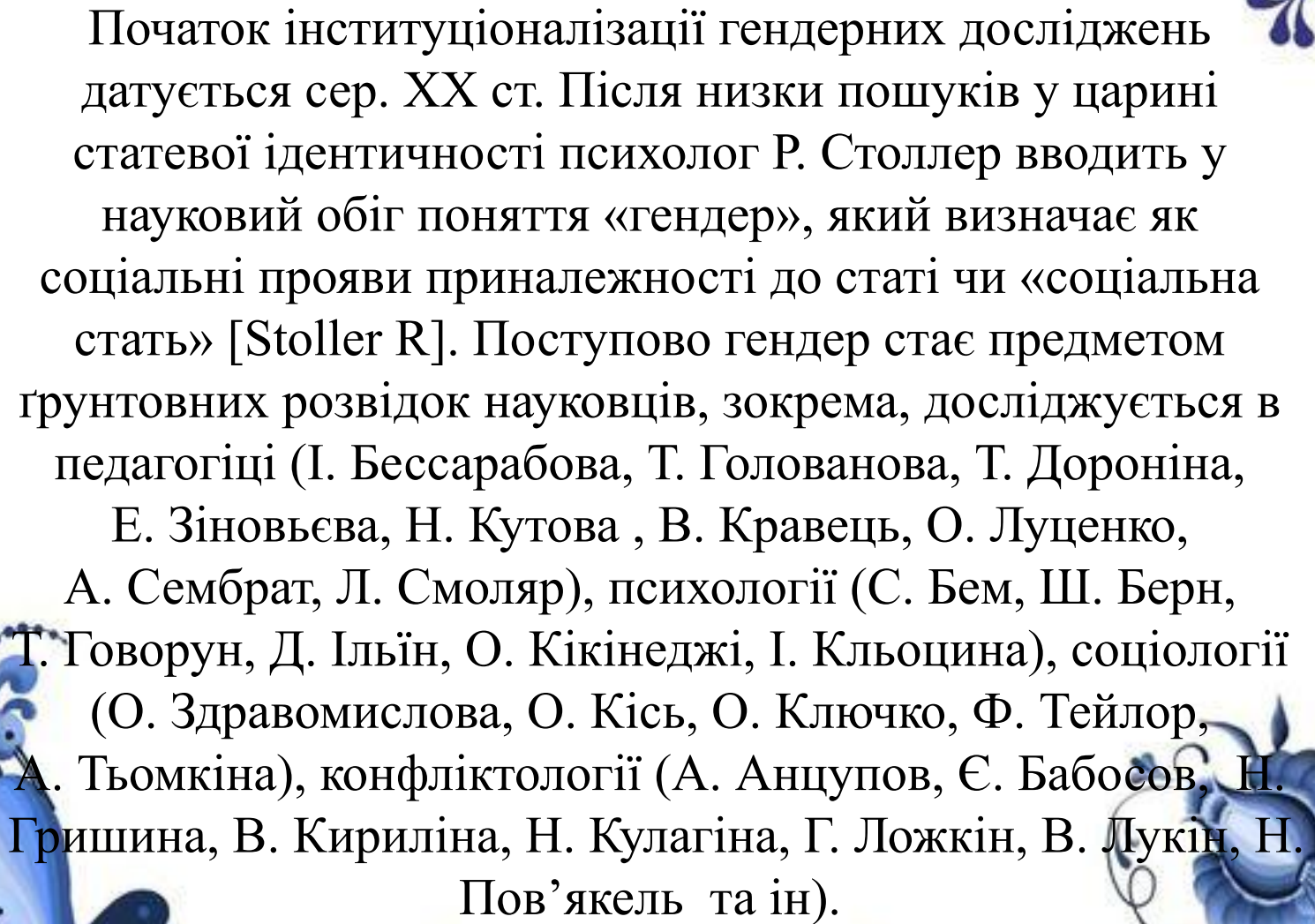

Актуальні питання дослідження гендерної лінгвістики

Підготувала аспірант другого року
навчання кафедри української мови
КДПУ Кекало Юлія Валеріївна

Початок інституціоналізації гендерних досліджень датується сер. ХХ ст. Після низки пошуків у царині статевої ідентичності психолог Р. Столлер вводить у науковий обіг поняття «гендер», який визначає як соціальні прояви приналежності до статі чи «соціальна стать» [Stoller R]. Поступово гендер стає предметом ґрунтовних розвідок науковців, зокрема, досліджується в педагогіці (І. Бессарабова, Т. Голованова, Т. Дороніна, Е. Зінов'єва, Н. Кутова, В. Кравець, О. Луценко, А. Сембрат, Л. Смоляр), психології (С. Бем, Ш. Берн, Т. Говорун, Д. Ільїн, О. Кікінеджи, І. Кльоцина), соціології (О. Здравомислова, О. Кісь, О. Ключко, Ф. Тейлор, А. Тьомкіна), конфліктології (А. Анцупов, Є. Бабосов, Н. Гришина, В. Кириліна, Н. Кулагіна, Г. Ложкін, В. Лукін, Н. Пов'якель та ін).

Проблема трактування поняття “гендер” у різних наукових царинах

У **соціології** зазначають, що **гендер** – організована модель соціальних відносин між жінками і чоловіками, **конструюється основними**

Психологи стверджують, що **гендер** як категорія теорії і практики, узагальнює в собі знання того, як у конструктивний спосіб можна досягати міжстатевої гармонії на всіх рівнях функціонування суспільства і навпаки, які засади побудови взаємин статей

спричиняють подружні конфлікти, дисбаланс ролей тощо.

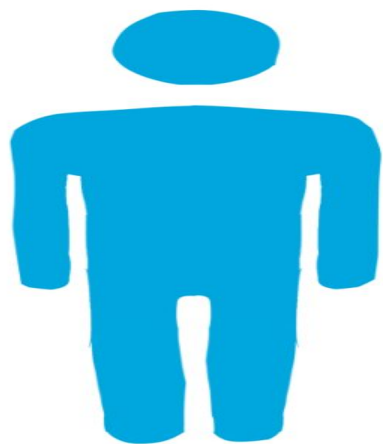
Конфліктологічна теорія трактує **гендер** як систему соціальних зв'язків, реалізація яких відбувається в різних життєвих ситуаціях, що встановлюються в окремому суспільстві

правилами поведінки, встановленими державою.

Науковці подають різні тлумачення гендеру, узагальнивши які, за базове обираємо таке: **гендер** – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя і способу мислення, відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями у процесі соціалізації, що визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі [Основи теорії гендеру: навч. посіб. / за ред. М. М. Скорик. Київ: «К.І. С.», 2004. 12 с.].

До 70-х рр. ХХ ст. гендер майже не розглядався у площині мовознавства. Коли ж відбувся так званий «гендерний вибух» у світовій лінгвістиці, Україна не стала осторонь цього процесу. Вагомий внесок у розбудову нового лінгвістичного підходу було зроблено зарубіжними (О. Бодальов, І. Гофман, Д. Зіммерманн, О. Каменська, А. Кириліна, М. Мід, Е. Сепір, М. Томська, К. Уест) та вітчизняними (А. Архангельська, О. Бессонова, Н. Герцовська, О. Горошко, М. Дмитрієва, Т. Маслова, Т. Осіпова, О. Семиколенова, Л. Синельникова, В. Слінчук, Л. Ставицька, Т. Сукаленко, С. Швачко) науковцями. Поширення гендерних досліджень, розроблення нових напрямів і методик вивчення в царині мовознавстві уможливили формування гендерної лінгвістики, або лінгвістичної гендерології.

Напрями дослідження гендерного питання в мовознавстві:

1) репрезентація гендеру в лексиці (О. Бессонова, О. Калугіна, Ч. Кремере, В. Потапов, Т. Сукаленко, О. Токарева, А. Шиліна)

2) гендерно маркована фразеологія (Н. Ареф'єва, Г. Белікова, Г. Захаріна, І. Зикова, М. Лозицька, З. Мацюк, Н. Павленко, О. Першай)

3) з'ясування гендерного аспекту у граматиці
(М. Ласкова, О. Холод, А. Шиліна)

4) відображення гендерних стереотипів у мовній свідомості (О. Біла, О. Бондаренко, О. Горошко, В. Єфремов, Ю. Мельник А. Хвостов);

Напрями дослідження гендерного питання в мовознавстві:

5) комунікативні стратегії чоловіків і жінок (А. Кириліна, А. Мартинюк, А. Мулак, Г. Приходько, О. Робакова);

6) специфіка вербальної та невербальної комунікативної поведінки осіб різної статі (Н. Буреніна, М. Городнікова, Т. Осіпова, Л. Ставицька);

7) гендерні особливості засобів масової інформації (І. Гусейнова, М. Мамич, В. Слінчук, М. Томська).

За словами А. Кириліної гендерна лінгвістика досліджує дві групи проблем:

1) мова і відображення в ній статі, мета якого полягає в описі й поясненні того, як маніфестується в мові наявність людей різної статі (досліджуються в першу чергу номінативна система, лексикон, синтаксис, категорія роду), які оцінки приписуються чоловікам і жінкам та в яких семантичних зв'язках вони найбільш

2) комунікативна та мовленнєва поведінка чоловіків та жінок, де виділяють типові стратегії і тактики, гендерно специфічний вибір одиниць лексикону, способи досягнення успіху в комунікації, переваги у виборі лексики, синтаксичних конструкцій, специфіка чоловічого і жіночого говоріння.

Великої уваги заслуговує дослідження гендерної проблеми в мовознавстві Л.Ставицької, яка наголошувала, що власне лінгвістичний інструментарій гендерних студій постає у двох іпостасях:

1. Мова – це інструмент пізнання гендеру як самостійної міждисциплінарної парадигми з відповідним відгалуженням – лінгвістична гендерологія

2. Гендерно орієнтовані мовознавчі дослідження – це продукування додаткових знань про мову та комунікацію – гендерна лінгвістика

Лінгвістичні напрями гендерних досліджень, За Л. Ставицькою:

Соціолінгвістичні

Феміністська лінгвістика

Власне гендерні
дослідження

Дослідження
маскулінності

Психолінгвістичні

Кроскультурні,
лінгвокультурологічні

- У сучасній лінгвістиці також активно розглядаються українськомовні міжособистісні конфлікти, що дає змогу говорити про конфліктну комунікологію як про окремий предмет дослідження (Ф. Бацевич, Л. Білоконенко, Н. Білоус, В. Борисевич, Н. Войцехівська, О. Кибрик, Л. Чайка, І. Шкіцька).

Трактування понять “конфлікт”, “конфліктна комунікація”, за ослідженням Л. Білоконенко:

Конфлікт

– це стан взаємної
сторін, які мають несумісні
інтереси, погляди, мету, через
що кожна з них діє всупереч
іншій, послуговуючись
мовними та/або позамовними
засобами.

Конфліктна мовна комунікація

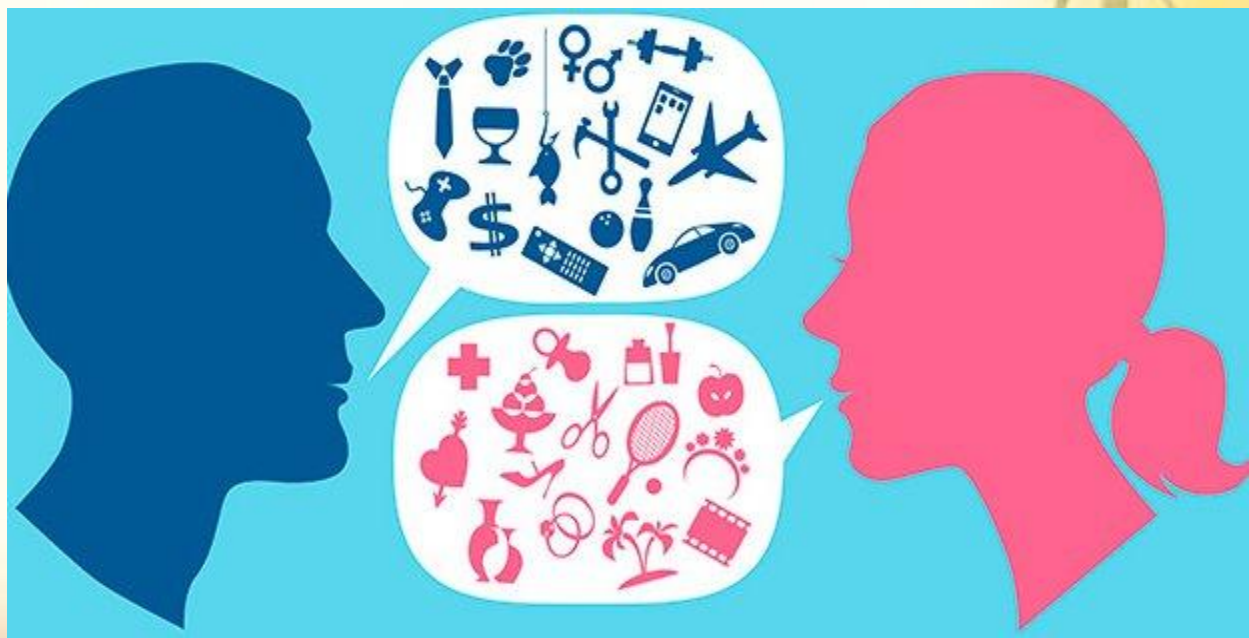
– це репрезентація мовними
засобами процесу створення,
підтримки комунікативного
простору, що зумовлений
зіткненням різних інтересів,
поглядів, потреб, цінностей
індивідів, напруженням і
загостренням їх суперечностей.

Гендерна конфліктна комунікологія як новий вектор дослідження

Гендерний конфлікт уже є предметом дослідження у психології, педагогіці та соціології. Це поняття є багатоаспектним. Зокрема, у психології зазначають: гендерний конфлікт – це негативна взаємодія, в основі якої – несумісність цінностей, ролей, інтересів суб'єктів різних статей, що спричиняє боротьбу за збереження або зміну своєї позиції (О. Прокудина, І. Малик-Пих). Психологи розглядають як результат гендерних стереотипів (В. Абраменкова, І. Кльоцина, Т. Репіна), як міжстатеві відмінності в межах диференційної психології (Т. Виноградова, В. Знаков, А. Палій). З позиції педагогіки Т. Дороніна говорить, що в загальнонауковому плані гендерний конфлікт є обґрунтованим, але в педагогічному – без однозначного тлумачення. Його розгортання має незримий характер, оскільки основи для таких конфліктів закладені у прихованому навчальному процесі.

Гендерна конфліктна комунікологія як новий вектор дослідження

В мовознавстві гендерний конфлікт недостатньо досліджений. Про це говорить Н. Войцехівська та Л. Білоконенко. Зокрема, Н. Войцехівська наголошує, що взаємодія гендеру та конфліктності є мало вивченою; Л. Білоконенко зазначає, що аналіз міжособистісного конфлікту потребує уваги фахівців до мови індивіда відповідно до статі.

• Уважаємо, що наведені вище факти дають нам право говорити про новий підхід до гендеру в мові, який об'єднає теорії гендерної лінгвістики й конфліктної комунікації. Цей підхід називаємо *гендерно-конфліктний*. Його сутність полягає в тому, що він уможлиблює вирішення:

- 1) впливу гендерного фактора на вербальну взаємодію чоловіків та жінок у міжособистісних конфліктах різних типів;
- 2) обставин обрання певних комунікативних стратегій і тактик;
- 3) ресурсів національної мови, які зумовлюють комунікативні дії чоловіків та жінок у зоні конфлікту та / або конфліктного ризику;
- 4) прагматичних маркерів, що можуть спричинити міжособистісний конфлікт між чоловіками та жінками;

**ДЯКУЮ ЗА
УВАГУ!**

